

5. Kalinichenko O. O. Nedolugist', znevaga chy oznaky zrazy? // Vijs'kovo-istorychnyj merydian. Elektronnyj naukovyj fahovij zhurnal. – Vyp.4 (10) / Memorial'nyj kompleks «Nacional'nyj muzej istorii' Velykoi' Vitchyznjanoi' vijny 1941–1945 rokov», In-t istorii' Ukrai'ny NAN Ukrai'ny. – K., 2015. – S.89–102.

6. Kalinichenko O. O. Nedolugist', znevaga chy oznaky zrazy? (skorochenyj variant) // Mors'ka derzhava. Gromads'ko-politychnyj, naukovyj, literaturno-hudozhnij zhurnal. – Odesa, 2015. – Vyp.5 (70) veresen'/zhovten'. – S.36–41.

7. Kalinichenko O. O. Mors'ka slava Ukrai'ny // Vijs'kovo-istorychnyj merydian. Elektronnyj naukovyj fahovij zhurnal. – Vyp.1 (11) / Memorial'nyj kompleks «Nacional'nyj muzej istorii' Velykoi' Vitchyznjanoi' vijny 1941–1945 rokov», In-t istorii' Ukrai'ny NAN Ukrai'ny. – K., 2016. – S.114–123.

8. Kalinichenko Oleksandr. The National flag of Ukraine as a Naval Jack: historical background and future prospect // Doslidzhennja ta vprovadzhennja v nachal'nyj proces suchasnyh modelej vykladannja inozemnoi' movy za fahom. IV Vseukrai'ns'ka naukovo-praktychna internet-konferencija 19 bereznja 2018 roku / Zbirnyk naukovykh prac'. – Odesa: ONU im. I. I. Mechnykova, fakul'tet romano-germans'koi' filologii'. – S.74–78. – Resurs dostupu: <https://drive.google.com/file/d/1ly-5MvVrVsVB-H3Si-n6-E53pXSTusWwu/view>

9. Karpov V. Problemy stanovlenija voennoj simvoliki Ukrainy // Vijs'kovo-istorychnyj merydian. Elektronnyj naukovyj fahovij zhurnal. – Vyp.1 (7) / Memorial'nyj kompleks «Nacional'nyj muzej istorii' Velykoi' Vitchyznjanoi' vijny 1941–1945 rokov», In-t istorii' Ukrai'ny NAN Ukrai'ny. – K., 2015. – S.82–93.

10. Klymkevych R. O. Ukrai'ns'kyj vijs'kovo-mors'kyj majvec' // Visti kombatanta. – 1961. – №4.

11. Klymchak Marija. Ukrai'ns'komu vijs'kovo-mors'komu Praporovi – 90 rokov // «Vsesvit». – Vyp.5–6 za 2008 rik. – S.192–196.

12. Kravcevyč-Rozhnee'kyj V. Zolotyj hrest nad Chornym morem // Dzerkalo tyzhnja. – Vyp.49 (373); V. Kravcevyč. Ukrai'ns'kyj derzhavnyj flot. – K.: «Kraj», 1992. – 176 s.: il.

13. Lysjak O. Mrija Chornomors'kogo prapora (kap. lejt. fl'oty S. Shramchenko) // Svoboda, Dzhersi Siti, Ch.80 za 1958 rik.

14. Mamchak M. Vijs'kovo-mors'ka symbolika Ukrai'ny. – Snjatyn: PrutPrynt, 2009. – 92 s., il.

15. Shramchenko S. Pidnesennja Ukrai'ns'kogo prapora v Chornomors'kij Flot // Za derzhavnist'. – Kalish, 1930. – 124 s.; Shramchenko Svjatoslav. Den' svjata Ukrai'ns'koi' Derzhavnoi' Fl'oty // Litopys Chervonoi' Kalyny. – L'viv, 1933. – Ch.6.

16. Ukaz Prezidenta Ukrai'ny «Pro vidznachennja Dnja zahysnyka Ukrai'ny» №–806/2014 vid 14 zhovtnja 2014 roku. – Kyi'v, 2014. – 1 s. – Resurs dostupu: <http://www.president.gov.ua/documents/8062014-17816>

17. Polozhennja pro korabel'nu sluzhbu u Vijs'kovo-Mors'kyh Sylah Zbrojnyh Syl Ukrai'ny. – Sevastopol', 2003. – 470 s.

18. Pro zatverdzhennja Polozhennja pro korabel'nu sluzhbu u Vijs'kovo-Mors'kyh Sylah Zbrojnyh Syl Ukrai'ny // Nakaz Ministra obrony Ukrai'ny №–415 vid 25.11.2003. – Kyi'v, 2003. – 1 s.

19. Korabel'nyj Ustav Voennno-Morskogo Flota SSSR. Izd. 2-e. – Moskva: Voennoe izdatel'stvo, 1986. – 448 s.

20. Nakaz Komandujuchogo VMSU №–424 vid 08.12.1994. – Sevastopol', 1994. – 1 s.

Kalinichenko O. O., captain of Navy in retirement, deep sea captain, graduate student of PhD, Faculty of History and Philosophy, Odessa National University named after I. I. Mechnikov (Ukraine, Odessa), chief122@ukr.net

The National Flag of Ukraine as a Naval Jack: historical background and future prospect (fore 100th anniversary of raising the Ukrainian Flag on masts of the vessels of black sea fleet)

Previous research has focused only on the Ukrainian military vexillology. The subject of the study is National and Navy flags. The object of the research is the history of Ukrainian Jack. The primary purpose of the current research is to examine the role of Naval Jack in modern history of Ukraine and to investigate the question of the flag's design both with scholarly accuracy and emotional sensibility to promote a proper understanding of Naval Jack, its flying and the public understanding of what the spirit of the emblem represents.

The research objectives are: firstly to observe precedents for foreign Navies concerning Jacks, secondly to view the history of the Ukrainian Jack, thirdly to analyze cooperation between the National Flag, the Navy Flag and the Jack. Finally – to survey a numerous propositional according Jack of the Ukrainian Navy.

In the work used as the memories of the author, and their reflection using the following methods of historical research: problem, comparative, content analysis and chronological.

Conclusion. I suggest using, as Navy Jack of Ukraine, a rectangular piece of cloth with two tassels panel with two equal horizontal red-black stripes (red top) and white Cossack cross in the center.

Keywords: The National Flag, the Ukrainian Navy Flag and the Jack.

* * *

УДК 323.1:39(477)«2005/2010»

Коцур В. В.,

кандидат політичних наук, доцент, старший науковий співробітник відділу національних меншин, Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України (Україна, Київ), kotsurv@ukr.net

ЕТНОПОЛІТИЧНІ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНІ ПІСЛЯ ПОМАРАНЧЕВОЇ РЕВОЛЮЦІЇ 2005–2010 РР.: ІДЕЇ–СТРАТЕГІЇ І НЕРЕАЛІЗОВАНІ ПРОЕКТИ

Розкриваються етнополітичні процеси в Україні на початку ХХІ ст. Висвітлюються особливості регулювання захисту державної політики щодо національних меншин в Україні. Досліджено процес зміни та удосконалення законодавчої бази щодо національних меншин України у 2005–2010 рр., після помаранчевої революції, в умовах соціально-економічних змін, політичних криз, формування – ідей, стратегій національного розвитку, нормативно-правових засад міжнародних відносин. Ключовим питанням в Україні впродовж 2005–2010 рр. була модернізація законодавства, яке регулює відносини між різними етнічними групами. Визначено, що основними нормативно-правовими документами, які необхідно було затвердити на законодавчому рівні – це Концепція державної етнонаціональної політики, нова редакція Закону України «Про національні меншини» та проект «Стратегії державної етнонаціональної політики». Відзначено, що етнонаціональна державна політика в Україні впродовж 2005–2010 рр. здійснювалася на тлі зростання ксенофобії та нетерпимості за національною ознакою.

Водночас відсутність стратегії етнонаціональної політики, концепції мовної політики, нездатність та нерішучість модернізувати законодавство стосовно національних меншин стали однією із причин втрати В. А. Ющенком своїх позицій як Президента України.

Ключові слова: національні меншини, національно-культурні товариства, етнополітичні процеси, законодавча база, Закони України, органи влади, депортовані народи, національна злагода.

Щоразу, коли суспільство зазнає глибоких перетворень, пов'язаних із змінами у його колективній ідентичності, її базові символи наповнює новий зміст... Ця епоха особливо цікава сьогодні, коли в Європі втілюються нові політичні проекти, а тематика «регіону», «кордонів»... та «ідентичності» знову опиняється в центрі уваги теоретиків і практиків [8, с. 11].

Євроінтеграційний шлях розвитку, який обрала Україна під час помаранчевої революції 2004 р. потребував удосконалення законодавства щодо національних меншин, формування концепції державної етнополітики та розробки основних засад регулювання міжетнічних відносин в Україні, з метою упередження деструктивних проявів у національній сфері. Перед владою «помаранчевих» постало непросте завдання щодо розробки стратегічної політики в справах національних меншин, яка б відповідала європейським принципам побудови поліетнічного суспільства, не ігноруючи при цьому ключові інтереси українців як титульної нації. Водночас ситуація в Україні ускладнювалася зовнішнім втручанням, насамперед інформаційним, адміністративним та ресурсним Російської Федерації.

У даному огляді автор прагне розкрити деякі особливості етнополітичних процесів, що відбувалися

в Україні в другій після помаранчевої революції у 2005–2010 рр., в умовах соціально–економічних змін, політичної кризи, формування–ідей, стратегій національного розвитку, нормативно–правових засад міжнаціональних відносин.

Етнополітичні процеси в незалежній Україні початку XXI ст. були предметом дослідження великої когорти вітчизняних учених, зокрема, М. Панчука, О. Рафальського, О. Майбороди, В. Войналовича, В. Котигоренка, О. Калакури, Н. Кочан, Ю. Ніколайця, Є. Жупана, Н. Кічери, О. Ляшенка та ін.

Окрім того, місце і роль тих чи інших представників національних меншин в етнополітичних процесах в Україні аналізувалися зарубіжними дослідниками. Найвиразніше провідні тенденції етнополітичних процесів в Україні відображені в працях В. Рейзінгера, А. Міллера, В. Леслі, К. Хілла, Е. Вільсона, С. Хангінгтона, М. Татур та інших.

Етнонаціональна державна політика в Україні впродовж 2005–2010 рр. здійснювалася на тлі зростання ксенофобії та нетерпимості за національною ознакою. За даними громадських організацій, лише в 2009 р. та 2010 р. кількість проявів ксенофобії зафіксовано 35–40 і 70 відповідно. Дослідження Інституту соціології НАН України указують на зниження рівень толерантності щодо росіян з 1994 по 2010 рр. відповідно з 80% до 45%; євреїв – з 33% до 11%; кримських татар – з 9% до 4%; ромів – з 11% до 2% [1, с. 97].

Питаннями національних меншин упродовж 2001–2004 рр. опікувався Державний комітет України у справах національностей і міграцій, який забезпечував реалізацію державної політики в сфері міжнаціональних відносин і прав національних меншин, репатріантів, біженців та інших категорій мігрантів [14]. Формувалися місцеві структури цього центрального органу виконавчої влади в Україні в етносоціальної сфері. За короткий термін було сформовано відповідні підрозділи при обласних державних адміністраціях, Київській та Севастопольській місцевих державних адміністраціях, Кабінеті Міністрів Автономної Республіки Крим [11, с. 284]. Після Помаранчевої революції ці підрозділи опинилися в невизначеному становищі. Занепокоєння у експертів та національних громад викликала заява Президента України від 8 лютого 2005 р. про можливу ліквідацію близько 42 структур у статусі державних комітетів, без яких і Державного комітету національностей і міграції. З метою не допустити ліквідацію єдиного органу, який мав забезпечувати реалізацію державної етнонаціональної політики, лідерами національних рухів було направлено звернення до керівництва країни про недоцільність цих дій, а 15 лютого 2005 р. проведено нараду за участю голови профільного комітету Верховної Ради України Г. Удовенка, науковців та активістів громадських організацій [12]. Такий крок зі сторони влади, на думку громадських активістів і лідерів національних рухів міг лише поглибити кризу міжетнічних відносин та активізувати деструктивні прояви в Україні. У доповіді Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини Н. І. Карпачової «Стан дотримання та захист національних меншин» за 2006 р. відзначалося, що для досягнення максимальної ефективності в державній етнонаціональній політиці слід зберегти

функціонування Міністерства у справах національностей України. Діяльність Державного комітету в справах національностей і міграцій не могла у повному обсязі реалізувати етнополітику в Україні [18, с. 12]. Втім його ліквідація могла лише поглибити конфронтацію в середині країни на національній основі.

Водночас дискурс навколо питання функціонування профільного Держкомітету посилював занепокоєння європейської спільноти. Перебуваючи в Україні з офіційним візитом в червні 2005 р., Верховний Комісар ОБСЄ у справах національних меншин Рольф Екеус звернув увагу на недоцільність ліквідації центрального органу–регулятора міжетнічних відносин та реалізації державної етнополітики. Наступним кроком зі збереження Державного комітету стала ініціатива Асоціації національно–культурних об'єднань України провести круглий стіл «Державна етнонаціональна політика в суспільних умовах: кримський вимір» 17 серпня 2005 р. у Лівадійському музеї. На круглий стіл був запрошений Президент України В. А. Ющенко, який на захід не з'явився, чим викликав розчарування в представників низки громадських організацій національних меншин [18, с. 12]. Водночас Президент України В. А. Ющенко в 2005–2007 рр. здійснив кілька кроків для формування профільних інституцій. Серед них – створення Державного комітету в справах національностей і релігій та Ради з питань етнонаціональної політики.

Структурні підрозділи Державного комітету у справах національностей і міграцій були створені при обласних державних адміністраціях та в Автономній Республіці Крим. Найбільш розгалужені підрозділи Державного комітету, станом на 2005 р., були в АР Крим, Донецькій, Закарпатській, Одеській, Львівській та Чернівецькій областях [18, с. 12]. Ключовими завданнями цих підрозділів були втілення державної політики в справах національних меншин у практичну площину, формування і реалізація державних та місцевих програм для інтеграції та консолідації етнічних спільнот в українське суспільство тощо.

З метою всебічного сприяння збереження громадянської злагоди у суспільстві, гармонізації міжнаціональних відносин, розвитку етнічної, культурної, мовної та духовної самобутності національних меншин [21], указом Президента України В. А. Ющенка від 22 травня 2006 р. було сформовано Раду з питань етнонаціональної політики. Передбачалося сформувати консультативно–дорадчий орган при Президентові України, який сприятиме реалізації державної етнонаціональної політики. Відповідно до Положення «Про Раду з питань етнонаціональної політики» від 18 липня 2006 р. Рада мала розробляти та вносити пропозиції Президенту України щодо формування етнонаціональної політики, сприяти консолідації та розвитку української нації, пропагувати толерантність у міжнаціональних відносинах, не допускати дискримінацій на національній основі, аналізувати стан розвитку міжетнічних відносин в Україні, розглядати проекти законів та інші нормативно–правові акти і державні програми та ін. [15]. Втім у 2006 р. Рада не розгорнула належної роботи [17, с. 92]. Для ефективнішої роботи цього органу важливо було долучати широке коло науковців, незалежних експертів, що пришвидшувало б реагування на етнополітичні виклики в країні [3, с. 97].

Одним із ключових інструментів у системі мобілізаційних механізмів формування громадянської ідентичності стало створення консультативно–дорадчих органів у структурі обласних державних адміністрацій. З'явилися Рада з питань етнополітичної політики Донецької ОДА, Луганська обласна робоча група з профілактики проявів ксенофобії та міжетнічних конфліктів серед молоді, Рада представників національно–культурних товариств Одеської області при Управлінні культури і туризму Одеської ОДА, Регіональна рада з питань етнополітичної політики Чернівецької області та ін. Фактично на них було покладено завдання сприяти консолідації українського суспільства та запобігати деструктивним проявам у сфері національних відносин [19, с. 76]. Проте цим структурним підрозділам так і не вдалося виконати покладені на них завдання з громадянської консолідації, а механізм гармонізації міжетнічних відносин, запропонований Президентом України Віктором Ющенком, виявився неідеальним. Так, Регіональна рада з питань етнополітичної політики упродовж 2006–2010 рр. зібралася лише на два засідання [19, с. 76–77].

Враховуючи не лише етнічне різноманіття, а й поліконфесійність України, в 2007 р. постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження положення про Державний комітет України у справах національностей та релігій» було сформовано нову структуру, завданням якої мала бути реалізація етнополітичної політики, регулювання міжетнічних відносин та регламентування політики в сфері релігій [13]. Комітет утворено на базі Департаменту у справах релігій, який цією ж постановою було ліквідовано.

Упродовж 2007–2010 рр. державна інституція стала головним урядовим органом, який захищав права національних меншин, сприяв вирішенню проблемних питань у сфері міжетнічних та міжконфесійних відносин. Комітет був покликаний забезпечувати міжетнічний мир, стабільність, а також упереджувати виникнення етнічних конфліктів. Для реалізації поставленої мети, Держкомнацрелігій мав право брати участь у законотворчому процесі, зокрема в розробці державної політики в справах національних меншин [3, с. 94–95]. Своє повноваження на місцевому рівні Комітет здійснював через відповідні органи Автономної Республіки Крим, підрозділи обласних державних адміністрацій та міських у Києві і Севастополі [13]. Втім у 2007 р. структура Державного комітету у справах національностей та релігій була недосить досконалою, що ускладнювало роботу. Так, на відміну від попередніх профільних інституцій 1994–2004 рр., де кожна область мала відділи чи управління у справах національностей та міграції, в 2007 р. 3 обласні державні адміністрації мали управління, 6 – незалежні відділи, 4 – відділи у структурі різних управлінь, 6 – малі секції, решта – одного держслужбовця, який був відповідальним за реалізацію політики стосовно нацменшин [3, с. 96]. Звісно, відсутність уніфікованої управлінської системи не сприяла координації урядової етнополітики та знижувала її ефективність на місцевому рівні.

Упродовж 2007–2010 рр. Комітет провів низку заходів, які сприяли розвитку національно–культурних автономій, мов національних меншин, боротьбі зі злочинністю на ґрунті національної чи расової нетерпимості тощо.

Зокрема, членами Держкомнацрелігій було ініційовано внесення поправок до ратифікаційного документу Європейської хартії регіональних мов і мов меншин, згідно з якими його положення розповсюджувалися також на мови ще чотирьох меншин: караїмську та кримчакську, які перебувають на межі зникнення та вірменську і ромську, які потребують державного захисту [3, с. 95]. У 2008 р. за ініціативою Кабінету Міністрів України при Державному комітеті у справах національностей та релігій було створено робочу групу для протидії проявам ксенофобії, етнічної і расової нетерпимості [16, с. 8].

Міністерство освіти і науки України у 2005 р. започаткувало дослідження проблематики національних меншин [4]. Фактично було розгорнуто комплексне вивчення мовно–культурних особливостей, політичної ідентичності етнічних спільнот України з метою пошуку оптимальних механізмів реалізації державної політики для консолідації суспільства та запобігання проявів ксенофобії. Упродовж 2006–2010 рр. розроблялися такі наукові проекти, як «Дослідження особливостей етнокультурного та географічного чинників Східної Таврії у національному розвитку України» у Мелітопольському державному педагогічному університеті; «Сучасний стан регіональної та етнічної ідентичності в українсько–румунському пограниччі: соціологічний аналіз» та «Румунська мова в Україні та українська мова в Румунії в контексті сучасних європейських інтеграційних процесів» у Чернівецькому національному університеті ім. Ю. Федьковича; «Етнокультурні процеси на українсько–білоруському пограниччі» – Інституті мистецтвознавства фольклору та етнології НАН України; «Відродження культурної спадщини кримських татар: мова і література» та «Проблеми ареальної лінгвістики і системного опису кримськотатарської літературної мови» – Таврійському національному університеті ім. В. І. Вернадського; «Мова та культура: соціолінгвістичний, прагматичний і комунікативний аспекти їх взаємодії. Взаємозв'язок культур двох сусідніх народів (українці та угорці)» і «Сучасний ономастикон України та національна, соціальна і правова специфіка його відтворення» в Ужгородському національному університеті [4].

Ключовим питанням в Україні впродовж 2005–2010 рр. була модернізація законодавства, яке регулює відносини між різними етнічними групами, зокрема Закону України «Про національні меншини», мовного закону, формування стратегії державної етнополітичної політики та ін. На думку В. О. Котигоренка, законодавча база стосовно національних меншин не кодифікована, що у свою чергу спричинює правові колізії, які здатні перетворитися у суспільні міжетнічні, міжрегіональні конфлікти [7, с. 40]. Відповідно це призводить до деструктивних факторів в українському суспільстві, що, безумовно, є загрозою для національної безпеки. У контексті євроінтеграції, «помаранчеві» мали повністю переглянути державну політику в справах національних меншин, яка б гарантувала національну єдність України, незважаючи на поліетнічність.

На необхідності модернізації законодавчої бази, яка регулювала б міжнаціональні відносини в Україні, наголошував Комітет міністрів Ради Європи в резолюції «Виконання обов'язків та зобов'язань Україною» (2003 р.),

схваленої на основі висновків Консультативного комітету Ради Європи з питань моніторингу імплементації положень та виконання зобов'язань цієї конвенції [18, с. 8]. Потреба вдосконалення законодавства в справах національних меншин стала необхідним чинником для збереження єдності і стабільності українського соціуму. Розмита самоідентифікація соціуму південно-східних регіонів України, яка полягала в позицію ванні себе як громадян ЄСРП, а не України, становила загрозу єдності в державі. Актуалізувалася потреба зміцнення в свідомості людей ідеї прогресивного динамічного розвитку, що поєднує можливості нації та окремих людей [10, с. 107]. З перемогою помаранчевої революції європейська спільнота сподівалася, що новий Президент України В. А. Ющенко зможе вирішити це питання. Втім, упродовж 2005–2010 рр. реалізації нових проєктів модернізації законодавства у справах міжнаціональних відносин так і не відбулося. А декілька Указів Президента у царині національних відносин носили декларативний характер.

Основними нормативно-правовими документами, які необхідно було затвердити на законодавчому рівні, це Концепція державної етнополітичної політики та нова редакція Закону України «Про національні меншини». Вони мали базуватися на суспільному консенсусі та опиратися на підтримку громадських організацій з метою збереження міжнаціонального миру в Україні [16, с. 8].

Ключовим обов'язком державних структур мало бути створення механізмів регулювання етнополітики, узгодження інтересів різних етносів для запобігання ймовірних конфліктів. Відсутність таких механізмів посилює ймовірність виникнення деструктивних явищ у середині країни, а саме: відокремлення окремого народу в державу, геноцид чи депортація цілого етносу [10, с. 108]. У демократичному суспільстві останній варіант неможливий, оскільки до силових методів проти окремого народу вдаються авторитарні чи тоталітарні держави, однак, ймовірність сепаратизму є досить високою. Зважаючи на це, прийняття Концепції державної етнополітичної політики було досить актуальним після помаранчевої революції.

Як бачимо, за президентства В. А. Ющенка в 2005–2010 рр. не було прийнято Концепцію державної етнополітичної політики. Незважаючи на проєвропейські погляди, «помаранчевій» коаліції так і не вдалося втілити в практичну площину ключові концептуальні засади політики держави в царині національних меншин. Водночас у 2005 р. з ініціативи народного депутата Р. А. Чубарова відбулася чергова спроба реалізувати проєкт Концепції, яка була невдалою [6, с. 58]. Згодом розпочався новий етап її розробки. У 2008 р. Держкомнацрелігій на виконання доручення Кабінету Міністрів України від 20 жовтня 2006 р. №36579/2/2–06 до Указу Президента України від 28 лютого 2006 р. «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 8 лютого 2006 року «Про суспільну ситуацію в Автономній Республіці Крим» розробив проєкт Закону України «Про концепцію державної етнополітичної політики України» [2]. Остаточний текст законопроекту був схвалений 27 грудня 2008 р. на засіданні Кабінету Міністрів України. Відзначимо, що на той час розгляд цього законопроекту був досить актуальним, зважаючи на впровадження в законодавство єдиного понятійного апарату, єдиних принципів, цілей,

напрямів та механізмів держави в етнополітичній сфері, що формувало систему запобігання колізіям, через які відбувалося різне тлумачення права у сфері регулювання міжетнічних відносин [22, с. 172]. Дослідники Інституту держави і права ім. В. Корецького НАН України під час розробки проєкту Концепції наголошували на необхідності реалізації цього документу, який враховував завдання держави та реалії етнополітичних відносин в Україні [9, с. 66].

Отже, відсутність розгорнутих стратегій змін у державних інститутах, реорганізації системи управління країною, часткове оновлення лише кадрів не могли позитивно позначитися на перспективах розвитку держави в 2005–2010 рр. Запізнілі проєкти, угоди про регіональний розвиток і програми дій уряду все ще носили характер політико-агітаційних акцій. У зв'язку з відсутністю конкретного плану дій, стратегій розвитку впродовж 2005–2010 рр. не вдалося інтегрувати багатоетнічну та політично різноманітну Україну [5, с. 447]. Відсутність стратегії етнополітичної політики, концепції мовної політики, нездатність та нерішучість модернізувати законодавство стосовно національних меншин зумовлювали лише провали у внутрішній політиці «помаранчевих». Користуючись цим, деякі національні організації, за підтримки окремих депутатів чи зовнішнього сприяння сусідніх країн активізували свою діяльність, яка виходила за межі чинного законодавства. Причиною появи сепаратистських та автономістських гасел в окремих регіонах України, зокрема, на Кримському півострові, Донбасі, Закарпатті, окремих районах Чернівецької області, стало невтручання держави в етнополітичні процеси та невдалі заходи або взагалі їх відсутність під час відкритих проявів сепаратизму. Події 2014 року, російська окупація Криму, агресія на території Донецької та Луганської областей ще раз підтверджують думку дослідника В. Ткаченка про те, що ми зовсім не використовуємо знання про минуле, політики, державні чиновники, великий клас тих, хто говорить і пише, формує громадську думку, чомусь забувають уроки історії [20, с. 20].

Список використаних джерел

1. Афанасьєва Л. В. Регіональні особливості формування толерантності у молодіжному середовищі полікультурної спільноти / Л. В. Афанасьєва. – Наукові праці. Соціологія. – 2012. – Т.201. – Вип.189. – С.96–100.
2. Вітман К. М. Державна етнополітична політика України: чергова спроба концептуалізації / К. М. Вітман [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/115/app-36_Vitman_K_M_%2815-26%29.pdf?sequence=1&isAllowed=y
3. Ефективні інституційні відповіді для подолання нетолерантності та екстремізму у Чорноморському регіоні. – Київ: К.І.С., 2009. – 148 с.
4. Зеркаль М. М. Дискурс трансформації політики Міністерства освіти, науки, молоді і спорту України щодо проблеми освіти етносів (1990–2000-і роки) / М. М. Зеркаль [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mdu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/03/61.pdf>
5. Калакура Я. С. Ментальний вимір української цивілізації / Я. С. Калакура, О. О. Рафальський, М. Ф. Юрій. – Київ: Генеза, 2017. – 560 с.
6. Формування концептуальних засад управління етнополітичною різноманітністю / Л. Я. Корнат // Ефективність державного управління. – 2014. – Вип.40. – С.55–64.
7. Котигоренко В. О. Щодо стратегії державної етнополітичної політики / В. О. Котигоренко // Стратегічні пріоритети. – Київ, 2008. – №1 (6). – С.40–52.

8. Кравченко В. Україна, імперія, Росія / В. Кравченко // Вибрані статті з модерної історії та історіографії. – Київ: Критика, 2011. – С. 11.
9. Кресіна І. Концепція державної етнопонаціональної політики України (Проект) / І. Кресіна, Л. Лойко, В. Явір // Політичний менеджмент. – Київ, 2010. – №2. – С. 65–72.
10. Кульчицький С., Парахонський Б. Україна і Росія в історичній ретроспективі / С. Кульчицький, Б. Парахонський [Монографія. Т.З.] // Новітній український державотворчий процес. – Київ: Наукова думка, 2004. – С. 27 с.
11. Липчук О. Міжнародні та національні інститути захисту прав етнопонаціональних меншин / О. Липчук // Наукові записки Інституту політичних і етнопонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. – 2007. – Вип. 34. – С. 274–286.
12. Лойко Л. Державна етнополітика і політична суб'єктивація національних меншин України / Л. Лойко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/11791/1/51_18Ukr_nac_ideya.pdf
13. Положення про Державний комітет у справах національностей та релігій [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/201-2007-%D0%BF>
14. Положення про Державний комітет України у справах національностей та міграції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/201-2007-p>
15. Положення про Раду з питань етнопонаціональної політики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/625/2006>
16. Решетников Ю. В. Актуальні питання реалізації державної етнопонаціональної політики України / Ю. В. Решетников, Я. О. Різнікова // Державне управління: теорія та практика. – 2014. – № 1. – С. 5–11.
17. Розвиток публічного права (доповідь за 2005–2006 роки) / За заг. ред. Н. В. Александрової, І. Б. Коліушка. – Київ: Вид. Конус–Ю, 2007. – 496 с.
18. Стан дотримання та захист прав національних меншин в Україні. Спеціальна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. – Київ, 2006. – 93 с.
19. Суперечності ідентичностей в Україні та шляхи їх регулювання в контекстах політики громадянської консолідації української нації. Аналітична доповідь. – Київ: ППІЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2015. – 160 с.
20. Ткаченко В. Н. Россия: беспутье агрессора / В. Н. Ткаченко. – К.: Издательство Логос Украина, 2016. – С. 20.
21. Указ Президента «Про Раду з питань етнопонаціональної політики» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/428/2006>
22. Шипка Н. Особливості формування сучасної державної етнопонаціональної політики України / Н. Шипка // Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку. – Львів, 2011. – Вип. 23. – С. 170–175.
9. Kresina I. Konceptija derzhavnoi' etnonacional'noi' polityky Ukrainy (Proekt) / I. Kresina, L. Lojko, V. Javir // Politychnyj menedzhment. – Kyi'v, 2010. – №2. – S. 65–72.
10. Kul'chyc'kyj S., Parahons'kyj B. Ukrain'na i Rosija v istorychnij retrospektyvi / S. Kul'chyc'kyj, B. Parahons'kyj [Monografija. T.Z.] // Novitnij ukrai'ns'kyj derzhavotvorchij proces. – Kyi'v: Naukova dumka, 2004. – 327 s.
11. Lypchuk O. Mizhnarodni ta nacional'ni instytuty zahystu prav etnonacional'nyh menshyn / O. Lypchuk // Naukovi zapysky Instytutu politychnyh i etnonacional'nyh doslidzhen' im. I. F. Kurasa NAN Ukrainy. – 2007. – Vyp. 34. – S. 274–286.
12. Lojko L. Derzhavna etnopolityka i politychna sub'jektyvacija nacional'nyh menshyn Ukrainy / L. Lojko [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/11791/1/51_18Ukr_nac_ideya.pdf
13. Polozhennja pro Derzhavnyj komitet u spravah nacional'nostej ta religij [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/201-2007-%D0%BF>
14. Polozhennja pro Derzhavnyj komitet Ukrainy u spravah nacional'nostej ta migracij [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/201-2007-p>
15. Polozhennja pro Radu z pytan' etnonacional'noi' polityky [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/625/2006>
16. Reshetnikov Ju. V. Aktual'ni pytannja realizacii' derzhavnoi' etnonacional'noi' polityky Ukrainy / Ju. V. Reshetnikov, Ja. O. Riznykova // Derzhavne upravlinnja: teorija ta praktyka. – 2014. – № 1. – S. 5–11.
17. Rozvytok publicznego prava (dopovid' za 2005–2006 roky) / Za zag. red. N. V. Aleksandrovoi', I. B. Koliushka. – Kyi'v: Vyd. Konus–Ju, 2007. – 496 s.
18. Stan dotrymannja ta zahyst prav nacional'nyh menshyn v Ukraini. Special'na dopovid' Upovnovazhenogo Verhovnoi' Rady Ukrainy z prav ljudyny. – Kyi'v, 2006. – 93 s.
19. Superechnosti identychnostej v Ukraini ta shljahy i'h reguljuvannja v kontekstah polityky gromadjans'koi' konsolidacii' ukrai'ns'koi' nacii'. Analityczna dopovid'. – Kyi'v: IPIEND im. I. F. Kurasa NAN Ukrainy, 2015. – 160 s.
20. Tkachenko V. N. Rossija: besput'e agressora / V. N. Tkachenko. – K.: Izdatel'stvo Logos Ukraina, 2016. – S. 20.
21. Ukaz Prezydenta «Pro Radu z pytan' etnonacional'noi' polityky» [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/428/2006>
22. Shypka N. Osoblyvosti formuvannja suchasnoi' derzhavnoi' etnonacional'noi' polityky Ukrainy / N. Shypka // Ukrain's'ka nacional'na ideja: realii' ta perspektyvy rozvytku. – L'viv, 2011. – Vyp. 23. – S. 170–175.

References

1. Afanas'jeva L. V. Regional'ni osoblyvosti formuvannja tolerantnosti u molodizhnomu seredovyshhi polikul'turnoi' spil'noty / L. V. Afanas'jeva. – Naukovi pracj. Sociologija. – 2012. – T. 201. – Vyp. 189. – S. 96–100.
2. Vitman K. M. Derzhavna etnonacional'na polityka Ukrainy: chergova sprobha konceptualizacii' / K. M. Vitman [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/115/app-36_Vitman_K_M_%2815-26%29.pdf?sequence=1&isAllowed=y
3. Efektyvni instyucijni vidpovidi dlja podolannja netolerantnosti ta ekstremizmu u Chornomors'komu regioni. – Kyi'v: K.I.S., 2009. – 148 s.
4. Zerkal' M. M. Dyskurs transformacii' polityky Ministerstva osvity, nauky, molodi i sportu Ukrainy shhodo problemy osvity etnosiv (1990–2000-i roky) / M. M. Zerkal' [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://mdu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/03/61.pdf>
5. Kalakura Ja. S. Mental'nyj vymir ukrai'ns'koi' cyvilizacii' / Ja. S. Kalakura, O. O. Rafal's'kyj, M. F. Jurij. – Kyi'v: Geneza, 2017. – 560 s.
6. Formuvannja konceptual'nyh zasad upravlinnja etnokul'turnuju riznomanitnistju / L. Ja. Kornat // Efektyvnist' derzhavnogo upravlinnja. – 2014. – Vyp. 40. – S. 55–64.
7. Kotygorenko V. O. Shhodo strategii' derzhavnoi' etnonacional'noi' polityky / V. O. Kotygorenko // Strategichni pryorityty. – Kyi'v, 2008. – №1 (6). – S. 40–52.
8. Kravchenko V. Ukrain'na, imperija, Rosija / V. Kravchenko // Vybrani statti z modernoi' istorii' ta istoriografii'. – Kyi'v: Krytyka, 2011. – S. 11.

Kotsur V. V., Ph.D. in Political Sciences, Assoc. Prof., Senior Research Scientist of the Department of National Minorities of I. F. Kurasa Institute of Political and Ethno-National Research of the National Academy of Sciences of Ukraine (Ukraine, Kyiv), kotsurv@ukr.net

Ethnopolitics in Ukraine after the Orange Revolution 2005–2010: ideas–strategies, unrealized projects

The article reveals ethnopolitical processes in Ukraine at the beginning of the XXI century. The peculiarities of regulation of protection of state policy concerning national minorities in Ukraine are highlighted. The process of change and improvement of the legislative base on the national minorities of Ukraine in 2005–2010, after the Orange Revolution, in the conditions of socio-economic changes, political crises, formation – ideas, strategies of national development, normative and legal principles of interethnic relations was explored. The key issue in Ukraine during 2005–2010 was the modernization of legislation regulating relations between different ethnic groups. It was determined that the main legal documents, which were to be approved at the legislative level, are the Concept of the State Ethnic Policy, a new version of the Law of Ukraine «On National Minorities» and the draft «Strategy of the State Ethnic Policy». It is noted that ethnonational state policy in Ukraine during 2005–2010 was carried out against the backdrop of increasing xenophobia and intolerance on a national basis.

At the same time, the absence of a strategy for ethno-national policy, the concept of language policy, inability and indecision to modernize legislation regarding national minorities became one of the reasons for the loss of Victor Yushenko his position as the President of Ukraine.

Keywords: national minorities, national-cultural societies, ethnopolitical processes, legislative base, laws of Ukraine, authorities, deported peoples, national accord.

* * *